

L. VERSTEGEN

De naam van de dame

De oprichting van d'66 heb ik destijds niet opgemerkt. Niet alleen had ik net een tweede kind, maar bovendien was ik verhuisd naar Polen, een ouderwets land. In die omstandigheden had ik misschien wel dezelfde geur waarmee Henry Faas in God, Nederland en de Franje d'66 kenschetste: groene zeep, de kraamafdeling en champagne; maar ik was er niet bij.

De leeftijd van mijn zoon maakt het toch mogelijk die periode van 20 jaar te overzien als een geheel.

Toen onze eerste televisie, eerste wasmachine en nu de pc.

Toen verlieten we de stank van Pernis, de dode sloten, nu zijn de reigers weer terug.

Toen zei je toch de eerste keer nog Excellentie tegen je ambassadeur, nu tutoyeer je hem.

En wat er niet veranderde.

Toen kon je als vrouw met kleine kinderen geen baan nemen omdat er geen kinderopvang was, nu nog niet.

Toen verlamde een regeerakkoord de zelfstandigheid van de Tweede Kamer, nu nog.

Toen propageerde de Vereniging voor Vrouwenbelangen, vrouwenarbeid en gelijkstaatsburgerschap voor het eerst het uitbrengen van voorkeurstemmen op vrouwen, nu nog. En hoewel er veel meer vrouwen in vertegenwoordigende lichamen zitten dan toen, zijn het er nog lang niet genoeg, ondanks de vele voorkeurstemmen.

De enige complete informatiebron die ik uit 1966 over heb is een jaargang van Vrouwenbelangen. Sommige stukken zouden ook nu geschreven kunnen worden. Dat geldt zeker voor het verhaal over de aanstaande Statenverkiezingen: 'Dat iemand in Nederland 's avonds de krant op zou slaan om zich snel op de hoogte te stellen van het verloop van de vergaderingen der Provinciale Staten van die dag of van de daar genomen besluiten, is ondenkbaar', schrijft mej. A. Nolte. Ze legt vervolgens uit waarom de provincie belangrijk is, dat het behartigen van de belangen van ruimtelijke ordening, cultuurspreiding, volksgezondheid en milieuhygiëne echter een zaak is die meer in het praktisch-technische vlak ligt dan in het politieke. Het politieke belang ligt bij het kiezen van de Eerste Kamer.

'Door dit uitgesproken politieke karakter hebben we in de komende verkiezingen min of meer een graadmeter, een opiniepeiling over de vraag, in welke richting zich het politieke denken en willen ontwikkelt. Die peiling wordt met iets groter spanning dan anders bij tussentijdse verkiezingen tegemoetgezien'.

Mej. dr. A. de Waal wijdt een beschouwing aan het interim advies van de SER over de arbeid van vrouwen in Nederland in het kader van de situatie op de arbeidsmarkt en het te voeren arbeidsmarktbeleid.

Mej. F. ten Cate bespreekt eindexamen opstellen over dienstplicht voor meisjes.

Mej. mr. dr. C. van Haren geeft commentaar op de herziening van de Gemeentewet.

Het belangrijkste onderwerp dat jaar is de adviesaanvraag aan de SER over een vervroegde AOW voor ongehuwde vrouwen. Vrouwenbelangen is uitgenodigd voor een hoorzitting en is er tegen: 'dat het ten principele onjuist is door een vervroegde AOW-uitkering aan ongehuwde vrouwen deze groep nog verder in een uitzonderingspositie te manoeuvreren, met alle gevaren van dien ..., hoe aanlokkelijk deze schijnoplossing op het eerste gezicht ook moge lijken'.

Wel is Vrouwenbelangen voor een tijdelijke noodmaatregel van dien aard om deze grote groep vrouwen, die lijden onder de in menig opzicht nog niet aangepaste maatschappelijke omstandigheden niet verder in de steek te laten'. (Er was zelfs nog geen voor alle beroepen gelijk minimumloon LV).

De meeste stukken geschreven door een mejuffrouw, zoveel aandacht besteed aan de benarde omstandigheden van mejuffrouwen, de vraag rijst: waar is de mejuffrouw gebleven?

Ik ken er nog een paar die zich zo voorstellen en de telefoon beantwoorden 'met juffrouw ...'

Het verdwijnen van de mejuffrouw is de meest complete ommekeer sinds 1966. Het economische probleem en de beroepsslijtage van de oudere ongehuwde vrouw is toen niet opgelost door een vervroegde AOW. De arbeidsdeelname van vrouwen boven de 35 jaar is zeer laag en daalt voor gehuwden en ongehuwden even snel als die van mannen. Er is wat die daling betreft niet veel verschil tussen de statistieken van 1961 en 1981. Wel zijn er nu de WAO en de VUT, de arbeidstijd is drastisch verkort, het minimumloon is voor alle

volwassenen gelijk, er is een wet gelijk loon. De omstandigheden zijn minder bar, al blijkt uit de Sociale Atlas van de Vrouw 1977 dat ongehuwde vrouwen aanzienlijk meer tijd besteden aan huishouden dan ongehuwde mannen. De dubbele belasting geldt ook voor haar.

Où sont les demoiselles d'antan?

Ooit zal er ter ere van deze ongehuwde dames van vroeger, die zo'n grote bijdrage hebben geleverd aan emancipatie, onderwijs, gezondheidszorg enz. een zorgvuldige studie moeten worden geschreven. Nu houd ik het wat frivoler.

Waarom is met de scherpste kanten van hun probleem de titel mejuffrouw verdwenen? Ook daarover is een paar maanden na 1966 in Vrouwenbelangen een discussie gevoerd.

Ergens was de goedbedoelde gedachte ontstaan dat alle vrouwen, tenminste vanaf 25 jaar, mevrouw genoemd zouden moeten worden.

De afgelopen dagen heb ik vriendinnen gevraagd waarom zij dachten dat dat gebeurde. De meest voorkomende reactie was dat mejuffrouw zo duidelijk maakte dat je was overgeschoten en daarom iets discriminerend had.

Zo voelde de schrijfsters K. G. van Overveldt en E. Schwager het in die discussie niet.

Mej. van Overveldt wijst erop dat voor de oorlog er een naar standen ingedeelde variëteit van aanspreektitels van getrouwde vrouwen was. De scheiding mevrouw-gehuwd, mejuffrouw-ongehuwd is van na de oorlog.

Haar voornaamste argument voor het afschaffen van het onderscheid is dat het er, behalve in privé-omstandigheden, niet toe doet of een vrouw getrouwd is of niet. Voor haar werk maakt het geen verschil.

Een ongehuwde moeder die haar kind in eer en deugd opvoedt kan zich wel mevrouw noe-

men, maar 't is toch niet echt. Dat is pijnlijk. Daarom zou een algemeen gebruik goed zijn.

Mej. van Overveldt zelf laat het tamelijk koud hoe ze wordt aangesproken, maar ze wil er voor pleiten dat de overheid, zoals bijv. in Zweden, begint met het afschaffen van 'mejuffrouw' in woord en geschrift, dan komt het ook verder wel in orde. Een leeftijdsgrens vindt ze overbodig.

Wel, zo is het ook gegaan.

Mej. Schwager is er tegen dat alle ongehuwde vrouwen voortaan 'mevrouw' zouden heten. Men kan anno 1967 toch niet meer beweren dat 'mejuffrouw' een mindere kwalificatie zou inhouden dan 'mevrouw'? Dit zou een negatie zijn van alles wat de geëmancipeerde vrouw, gehuwd of ongehuwd, heeft bereikt. Het is geen vrouwenbelang. Mevrouw is ook geen beschermde titel. En er is een voordeel aan je mejuffrouw noemen:

'De ongehuwde zal dan voorts ook bij notarissen en bij alle instanties, waar de handelingsbevoegdheid in het geding is of waar formulieren moeten worden ingevuld, er speciaal op moeten wijzen, dat zij weliswaar 'mevrouw' heet, maar toch werkelijk ongehuwd is en dus doen en laten kan, wat zij wil'. Het is blijkbaar maar langzaam tot de autoriteiten doorgedrongen dat de handelingsbekwaamheid van de gehuwde vrouw al op 1 januari 1957 was opgeheven. Mej. Schwager wist dat in elk geval wel, ze had er aan bij-

gedragen. Ook zij vindt dat wie graag wil, zich mevrouw moet kunnen noemen. Wie er tegen is hoeft het predikaat niet opgedrongen te krijgen. Veel vrouwen zijn er niet tegen.

We zijn allemaal opgegaan in de grote gelijkheid van het mevrouw zijn. Voor wie aarzelt is er tegenwoordig een nog eenvoudiger oplossing: het gebruik van de voornaam.

De ontwikkeling gaat echter nog verder. Voor Mej. Schwager was het belang van 'mejuffrouw' het aantonen van haar onafhankelijkheid. Mej. van Overveldt schreef dat gehuwde vrouwen hun huwelijks staat toch door hun dubbele naam konden laten blijken. Een steeds groter aantal getrouwde vrouwen doet aan dat oude gebruik niet meer mee. Zij willen niet door het voeren van een dubbele naam de indruk wekken een aanhangsel van hun man te zijn, ze willen ook niet alleen zijn naam dragen, dat is een nog grotere verdwijntruc. Ze kiezen er dus voor hun eigen familienaam te blijven gebruiken. Omdat ook zij vinden dat privé-omstandigheden niet relevant zijn bij andere gelegenheden. Dat is ook nu voor derden wel eens lastig.

Het heeft wel veel te maken met zaken waar de d'66 voor staat: gelijke behandeling, individualisering, persoonlijke ontplooiing.

Kleine symbolen onderstrepen de belangen.